

ANNA A FÉRJE NYAKÁN

[1895]

Az esketési szertartás után még büfé sem volt; a fiatal házasok megittak egy-egy pohár bort, átöltöztek és a pályaudvarra hajtottak. Vidám lakodalom, bál és vacsora helyett, zene és tánc helyett - zarándokút a kétszáz versztányira fekvő kolostorba. Sokan helyeselték ezt, mondván, hogy Mogyeszt Alek- szejics tiszteletre méltó és nem egészen fiatal ember, akihez nem illenék a zajos lagzi; meg azután unalmas is zenét hallgatni, amikor egy ötvenkét éves tisztviselő alig tizennyolc esztendőös lánykát vesz feleségül.

Azt is beszéltek, hogy a kolostori zarándoklást Mogyeszt Alekszejics, aki elhű ember volt, egyenesen azért eszelte ki, hogy fiatal feleségének értésére adja: a házasságban is a vallásosságé és a jó erkölcsé a legelső hely.

A fiatal házasokat sokan kísérték ki a vasúthoz. Hivatali kollégák, rokonok serege állott a peronon pohárral kezében, és várta a vonat indulását, hogy éljent kiálthasson; Pjotr Leontyics, az örömapa, tanári frakkban, cylinderben, már teljesen részegen és igen sápadt arccal, poharával folyvást az ablak felé igyekezett, és könnyörgő hangon szólt be:

- Anyuta, Ánya, Ánya, egy szóra!

Ánya kihajolt hozzá az ablakból, s ő valamit suttogott, borgőzös leheletével arcába, fülébe fújt - Ánya egy szót sem értett abból, amit mondott - s keresztet vetett arcára, keblére, kezére: lélegzete akadozott, s szemében könnyek fénylettek.

Ánya öccsei, Petya meg Andrjusa, a gimnazisták, hátulról cibálták frakkját, és zavartan suttogták:

- Papuska, elég volt... Papüska, nem kell...

Amikor a vonat megindult, Ánya még látta, amint apja egy ideig a vagon mellett szalad, meg-meg- tántorodik, és kiloccsantja borát; látta jóságos, szájalmas, bűnbánó arckifejezését.

- É-é-éljen! - kiáltotta.

A fiatalok egyedül maradtak. Mogyeszt Alekszejics körülnézett a fülkében, elhelyezte holmijukat a csomagtartókban, majd mosolyogva leült ifjú feleségével szemben. Középtermetű, tisztviselőkülsejű férfiú volt, jól táplált, dagadt, csaknem kövérnek mondható, hosszú pofaszakállal, de bajusz nélkül; beretvált, gömbölyű, határozott rajzú

álla inkább rózsás női láb sarkához hasonlított. Arca legjellemzőbb vonása a bajusz hiánya volt, ez a mezítelen, frissen borotvált terület, amely fokozatos átmenetet alkotott hájas, kocsonyásán rezgő orcái felé. Tartása méltóságteljes volt, mozdulatai kimértek, modora finomkodó.

- Lehetetlenség volna most fel nem idéznem egy jelenetet - mondotta mosolyogva. - Öt évvel ezelőtt, amikor Koszorotov megkapta a Szent Anna-érdemrend második fokozatát, és elment megköszönni, Őfőméltósága így szólt: „Szóval magának most három Annája van: egy a gomblyukában, kettő a nyakán.” Tudniillik Koszorotovhoz éppen akkoriban tért vissza a felesége, veszekedős és könnyelmű teremtés, akit Annának hívtak. Remélem, hogy amikor majd én kapom meg a Szent Anna második fokozatát, Őfőméltóságának nem lesz alkalma ugyanezt a megjegyzést tenni nekem

És ismét mosolygott apró szemével. Anna is mosolygott. Izgalomban tartotta őt a gondolat, hogy ez a férfi bármely pillanatban megcsókolhatja telt, nedves ajkával, és immár nincs joga ezt megtagadni tőle. Hájas teste lágy mozdulatai megijesztették Annát, undorral és félelemmel töltötték el. A férfi föl állt, lassú mozdulattal levette nyakából érdemkeresztjét, levetette frakkját, és házikabátot öltött.

- Így ni - mondotta, és leült Anna mellé.

Ánya arra gondolt, mennyire gyötrődött az esketés alatt; úgy tetszett neki, hogy a pap, a vendégek és a templomban mindenki szánalommal nézi őt: miért, vajon miért kell ennek a bájos, csinos teremtésnek feleségül mennie ehhez az éltes és érdektelen úrhoz? Ma reggel még el volt ragadtatva, hogy minden milyen szépen elrendeződött, de már a templomban és most a vonaton bűnösnek, megcsaltnak és nevetségesnek érezte magát. Gazdag emberhez ment feleségül, még sincs pénze, menyasszonyi ruháját hitelbe varrták, s amikor apja, öccsei kikísérték a vasúthoz, arcukon látta, hogy egyetlen kopejkájuk sincsen. Vajon miből fognak ma vacsorázni? Hát holnap? Úgy tetszett neki, hogy apja meg a fiúk őnél- küle most éhen maradnak, és ugyanolyan kétségbeesettek, mint első este édesanyjuk temetése után.

„Istenem, milyen szerencsétlen vagyok - gondolta. - Miért vagyok ilyen szerencsétlen?”

Mogyeszt Alekszejics most a szolid, nőkhöz nem szokott ember ügyetlenségével átfogta derekát, és megveregette vállát; Ánya pedig pénzre gondolt, édesanyjára és édesanyja halálára. Amikor az asszony meghalt, apja, Pjotr Leontyics, a rajz és szépírás

tanára a helybeli gimnáziumban, inni kezdett, és beköszöntött a szegénység. A fiúknak nem volt cipőjük, sárcipőjük, édesapját bíróság elé idézték, jött a végrehajtó, és összeírta a bútorokat... Micsoda szégyen! Ányának kellett gondoznia részeges apját, megfoltoznia a fiúk harisnyáját, piacra járni, bevásárolni, és ha valaki megdicsérte szépségét, fiatalságát, választékos modorát, úgy tetszett neki, az egész világ látja olcsó kis kalapját, cipellőjén a tintával bemázolt lyukakat. Éjjelente pedig jöttek a könnyek, és az elűzhetetlen félelem, hogy apját hamarosan elküldik az iskolából részegessége miatt, azt pedig szegény nem bírja ki, és ő is meghal majd, mint az édesanyja. Akkor néhány ismerős hölgy nekibuzdult, hogy Ányának derék férjet szerezzen. Nemsokára meg is találták Mogyeszt Alekszejicset, aki nem volt se fiatal, se jóképű, de nagyon gazdag. A bankban van ezerszáz rubel készpénze, ezenkívül családi birtoka, amelyet bérbe ad. Igen erkölcsös ember, akinek nagy a becsülete Őfőméltóságánál is; csak egy szavába kerül - mondták Annának -, hogy Őfőméltóságától levélkét vigyen a gimnázium igazgatójához vagy a kurátorhoz, hogy Pjotr Leontyicsot ne küldjék el...

Mialatt mindezek átvillantak Ánya agyán, egyszerre csak az ablakon át muzsika, hangzavar szűrődött be. A vonat kicsiny állomáson vesztegelt; a peronon túl tömeg sürgőit, valaki harmonikázott, olcsó hegedű sikoltzott, s a magas nyírfák és nyárfák mögül, a holdfényben fürdő nyári lakok irányából katonabanda hangjai hallatszottak; úgy látszik, valahol táncestély lehetett. A peronon fel s alá sétáltak a nyaralók meg a városiak, akik a szép időben kijöttek ide friss levegőt szívni. Ott volt Artinov is, az egész nyaralóhely tulajdonosa, dúsgazdag, magas, fekete ember, akinek örmény típusú arcában nagy, fekete szemek parázslónak. Különös öltözékben járt. Mellén nyitott inget viselt, magas, sarkantyús csizmát, és válláról földig leomló uszályos, fekete palástot. Keskeny, hegyes fejét lógatva két agár követte minden lépését.

Ánya szemében még könny csillogott, de már nem gondolt sem anyjára, sem a pénzre, sem esküvőjére, hanem sorra kezét szorította az ismerős diákokkal meg tisztekkal, vidáman nevetgélt, és egyre- másra mondogatta:

- Jó estét! Hogy van?

Kiállt a vagon ajtajába a holdfénybe, hogy mindenki jól láthassa gyönyörű új ruháját, kalapját.

- Miért állunk itt ilyen sokáig? - kérdezte.

- Ez kitérőállomás - válaszolták -, meg kell várni a postavonatot.

Ánya észrevette, hogy Artinov erősen nézi őt; kacéran összehunyorította szemét, és

jó hangosan

mondott valamit franciául, és mert saját hangja olyan szépen csengett, mert zene szólt, és a hold a tóban tükröződött, mert Artinov, ez a híres Don Juan, a nők elkényeztetett kedvence, kíváncsian és éhesen tekintett rá, és mert mindenki jókedvű volt, egyszerre őt is előntötte a jókedv. Amikor a vonat elindult, és az ismerős tisztak búcsúra szalutáltak, Ánya már önfeledten dúdolta a polkát, amelynek hangjait a harsogó katonabanda küldte utána valahonnan a fák mögül; olyan érzéssel tért vissza fülkéjébe, mintha ezen az állomáson meggyőzték volna róla, hogy ő mindenképpen és mindennek ellenére boldog lesz.

A fiatal házasok két napot töltöttek a kolostorban, majd visszatértek a városba. Szolgálati lakásban laktak. Amikor Mogyeszt Alekszejics elment a hivatalba, Ánya zongorázott vagy sírt unalmában, vagy lefeküdt a díványra, regényt olvasott, és divatlapokat nézegetett. Ebédnél Mogyeszt Alekszejics nagyon sokat evett, politikáról beszélt, kinevezésekről, áthelyezésekről és előléptetésekről, meg arról, hogy dolgozni kell, a családi élet nem élvezet, hanem kötelesség, hogy sok kicsi sokra megy, meg hogy a világon mindennél többre tartja a vallásosságot és a tiszta erkölcsöt. A kést marokra fogva, akár a kardot, kijelentette:

- Minden ember legyen tudatában kötelezettségeinek!

Ánya hallgatta, félt, és nem bírta enni; rendesen éhesen kelt fel az asztaltól. Ebéd után férje lepihent, és hangosan hortyogott, ő pedig elment családját meglátogatni. Apja, öccsei valahogyan furcsán néztek rá, mintha éppen érkezése előtt megszólták volna őt, amiért pénzért egy unalmas, tűrhetetlen ember felesége lett, akit nem szeret. Suhogó selyemruhái, karkötői, általában hölgyszerű külseje zavarba ejtették, sértették őket; kínosan feszengtek, és nem tudták, miről beszéljenek vele. De azért éppen úgy szerették, mint azelőtt, és még mindig nem szoktak hozzá, hogy nélküle ebédeljenek. Ánya az asztalhoz ült, és velük evett káposztalevest, kását és ürüfaggyúban sült krumplit, amelynek enyhe, gyertyaszaga volt. Pjotr Leontyics reszkető kézzel töltött az üvegből, és gyorsan, mohón, undorral ivott, majd másodszor, harmadszor is teletöltötte poharát... Petya és Andrjusa, sovány, sápadt, nagy szemű fiúk, elvették előle az üveget, és zavartan intették:

- Nem kell, papuska... Elég volt, papuska...

Ánya is aggódva kérlelte, hogy ne igyék többet, az öreg pedig hirtelen dühbe gurult, és ököllel verte az asztalt:

- Kikérem magamnak, hogy akárki parancsolgasson nekem! - ordította. - Taknyosok! Haszontalan fruska! Úgy kikergetlek innen, hogy...

De hangjában gyengeség és jóság csengett, és senki sem ijedt meg tőle. Ebéd után rendesen kiöltözött; sápadt arcával, borotválkozása véres nyomait viselő állával, vékony nyakát nyújtogatva, néha teljes félórát állt a tükör előtt, és szépítgette magát, fésülködött, fekete bajsztát pödörgette, illatszert fecskendezett magára, újrakötötte nyakkendőjét, majd kesztyűt, cilindert öltött, és elvonult magánórát adni. Ünnepnapokon otthon maradt és festegetett, vagy pedig harmóniumán játszott, amely sípolt és recsegett: megpróbált erős, harmonikus hangokat kicsalogatni belőle, és énekelt hozzá, vagy pedig megharagudott, és a fiúkat szidta:

- Pimaszok! Semmirekellők! Elrontottátok a hangszeremet!

Estéenként Anya férje kártyázott hivataltársaival, akik vele egy földél alatt laktak a kincstár házában. Míg a férfiak kártyáztak, a tisztviselő feleségek összeültek: csúnya, ízléstelenül felcicomázott, faragatlan, szakácsnőkülső asszonyságok... és a lakás megtelt pletykával, amely ugyanolyan ízléstelen és csúnya volt, mint maguk az asszonyok. Néha megesett, hogy Mogyeszt Alekszejics színházba vitte Anyát. A szünetben egylépésnyire sem engedte el maga mellől, karonfogva járkált vele fel s alá a folyosókon meg az előcsarnokban. Amikor valakinek köszönt, azonnal odasúgta Anyának: „Államtanácsos... Őfőméltóságához is bejáratos...” vagy: „Vagyonos ember... saját háza van...” Amikor a büféhez értek, Anya nagyon megkívánt valami édességet, szerette a csokoládét meg az almás lepényt, de pénze nem volt, férjétől kérni pedig szégyellt. Mogyeszt Alekszejics kezébe vett egy körtét, megnyomkodta, és határozatlan hangon megkérdezte:

- Mennyibe kerül?

- Huszonöt kopejkába.

- Nahát! - méltatlankodott Mogyeszt Alekszejics, és visszatette helyére a körtét: mivel azonban kínos lett volna ezek után semmit sem vásárolni a büfében, szódavizet kért, és egymaga kiitta az egész üveget, miközben könny csöppent ki szeméből, és Anya gyűlölte őt ezekben a pillanatokban.

Az is megtörtént, hogy hirtelen elpirult, és gyorsan odasúgta Anyának:

- Köszönj annak a hölgynek!

- De hiszen nem ismerem

- Mindegy! A pénzügyi kamara főnökének a felesége. Köszönj, ha mondom! -

dörmögte makacsul. - Nem török el a nyakad.

Ánya engedelmesen biccentett, a nyaka csakugyan nem törött el, de valahogy kínosan érezte magát. Mindent megtett, amit férje kívánt, és önmagára haragudott, amiért a férfi úgy becsapta őt, mint az utolsó szamarat. Hiszen ő csak a pénzéért ment hozzá, és most kevesebb a pénze, mint lánykorában! Azelőtt édesapja legalább néha adott húsz kopejkát, most meg nincs egy árva garasa sem. Titokban elcsenni vagy kérni nem mert, annyira félt, reszketett az urától. Úgy tetszett neki, mintha ezt a félelmet már régóta hordozná lelkében. Valamikor gyermekkorában a legfélelmetesebb, legtiszteletreméltóbb hatalomnak a gimnáziumi igazgatót képzelte, amolyan viharfelhőnek vagy mozdonynak, amely robogva közeledik, és bármelyik pillanatban szétmorzsolhatja; a másik ilyesféle hatalom, amelyről a családban mindig beszéltek, s amelyről féltek, Őfőméltósága volt. Volt azután még vagy tíz kisebbszerű hatalom, közöttük a gimnáziumi tanárok, borotvált bajszúak, szigorúak, könyörtelenek, s ezekhez sorakozott, íme, utolsónak Mogyeszt Alekszejics, az elvhű férfiú, aki még arca is hasonlított az iskolaigazgatóhoz. Ánya képzeletében mindezek a hatalmak egybeolvadtak, s óriási,félelmetes fehér medve képében sújtottak le a gyengékre és bűnösökre, olyanokra, mint az ő édesapja; Ánya egyetlen szót sem mert szólni ellene, kényszeredetten mosolygott és élvezetet színlelt, amikor ez a hatalom durván megsimogatta és beszennyezte ölelésével, amelyről irtózott.

Pjotr Leontyics csak egyetlenegyszer merészelt tőle ötven rubelt kölcsönkérni, hogy egy különösen nyomasztó adósságát kifizesse, de az is milyen gyötrelmes volt!

- Jól van, adok - mondotta Mogyeszt Alekszejics némi gondolkodás után -, de figyelmeztetem, hogy többé nem segítek, amíg abba nem hagyja az ivást. Állami szolgálatban álló ember számára igazán szégyellnivaló ez a gyengeség. Elkerülhetetlennek tartom ezúttal emlékeztetni arra a közismert tényre, miszerint ez a szenvedély már igen sok tehetséges ember vesztét okozta, holott, ha úrrá lettek volna felette, úgy lehet, idővel igen magas pozícióba juthattak volna.

Egyre hosszabb körmondatok következtek: „Olyan mértékben...” meg „ama ténykörülmenyből kiindulva...” meg „a fentiekre való hivatkozással...” Szegény Pjotr Leontyics szenvedett a megaláztatástól, és rettenetesen vágyott egy kis itókára.

Ha a fiúk néha - rongyos cipőben, viseltes nadrágban - eljöttek Anyához látogatóba, nekik is végig kellett hallgatniuk a prédikációját.

- Minden ember legyen tudatában kötelezettségeinek! - intette őket Mogyeszt

Alekszejics. De pénzt

nem adott. Ezzel szemben Ányának egymás után ajándékozta a gyűrűket, karkötőket meg brosstúket, mondván, hogy jó, ha ilyesmi van - rosszabb időkre. Gyakran kinyitotta sublátját, és revíziót tartott: mindene megvan-e.

Beköszöntött a tél. Még jóval karácsony előtt a helybeli újság közhírré tette, hogy december 29-én a nemesi klubban „lesz megtartva” a téli bál. Mogyeszt Alekszejics kártyázás után minden este izgatottan sugdolózott kollégái feleségével, miközben gondterhelten pislogott Ányára; majd gondolataiba mélyedve sokáig járkált fel és alá a szobában. Végül egy késő esti órában megállt Ánya előtt, és kijelentette:

- Báli ruhát kell varratnod magadnak. Megértetted? De kérlek, beszéld meg a dolgot Marja Grifor- jevnával és Natalja Kuzminyisnával...

Ezzel száz rubelt adott át neki. Ánya elfogadta a pénzt, de a báli ruha megrendelése előtt senkivel sem tanácskozott, csupán édesapjával, és igyekezett elképzelni, hogyan öltözött volna édesanyja erre a bálra. Édesanyja, amíg élt, mindig a legújabb divat szerint öltözködött, Anyával is sokat vesződött, és olyan szép ruhácskákba öltöztette, mint egy hajás babát. Francia nyelvre is oktatta, és megtanította gyönyörűen mazurkát táncolni (mielőtt férjhez ment, öt évig nevelőnősködött). Ánya, éppen úgy, mint édesanyja, tudott régi ruhából újat fabrikálni, benzinben kesztyűt mosni, ékszer bérelni; tudott hunyorogni, raccsolni, kecses pózokat felvenni, a kellő pillanatban elragadtatást mutatni, mélabúsan vagy titokzatosan nézni. Édesapjától örökölte sötét haját és szemét, az idegességét, meg azt a szokást, hogy örökké szépítgesse magát.

Amikor félórával indulás előtt Mogyeszt Alekszejics ingujjban belépett Ányához, hogy öltözötükre előtt aggassa nyakába érdemkeresztjét, egészen el volt ragadtatva felesége szépségétől, üde, habos báli ruhája ragyogásától. Önelégülten simította végig pakompartját, és így szólt:

- Milyen vagy, te... milyen vagy, Anyuta! - folytatta azután hirtelen, ünnepélyes hanglejtéssel. - Anyuta, én téged boldoggá tettelek, ma rajtad a sor, ma te tehetsz engem boldoggá. Kérlek szépen, mutatkozz be Őfőméltósága hitvesének! Az Istenre kérlek, tedd meg! Átala megkaphatom a főelőadói rangot.

Elementek a bálba. A kapuban portás; az előcsarnokban fogasok, bundák, nesztelen lakájok és báli ruhás hölgyek, akik legyezőjükkel védekeznek a huzat ellen; világítógáz és katonaság jellegzetes illata terjeng. Amikor Ánya urával karon fogva felfelé haladt a lépcsőn, és meghallotta a zenét, meglátta a hatalmas tükörben saját magát, egész

alakját a számtalan lámpa fényében, lelkében ugyanaz a vígság, a boldogságnak ugyanaz az előérzete ébredt fel, amelyet annak idején a holdfényes kis állomáson érzett. Büszkén, magabiztosan lépkedett, először életében érezte magát dámának és nem kislánynak; járásában, modorában öntudatlanul is boldogult édesanyját utánozta. És először életében érezte magát gazdagnak és szabadnak. Még férje jelenléte sem feszélyezte, mert a küszöbön átlépve ösztönösen megérezte, hogy koros férjének közelsége semmiképpen sem alázza őt meg, ellenkezőleg, valami pikáns titokzatossággal vonja be alakját, s ez csak annál jobban vonzza a férfiakat. A nagyteremben már játszott a zenekar, és megkezdődött a tánc. Anyát, aki a szolgálati lakás csendjéhez szokott, elkápráztatta a fény, a tarkaság, a lárma, a zene; pillantását körüljártatta a teremben, és elragadtatva sóhajtott fel: „Jaj be szép!” Azután a tömegben megpillantotta ismerőseit, mindazokat, akikkel azelőtt estélyeken, kirándulásokon találkozott, a tiszteket, tanárokat, ügyvédeket, tisztviselőket, földbirtokosokat. Meglátta Őfőméltóságát, Artinovot meg a legfelsőbb társaság hölgyeit kiöltözve, erősen kivágott estélyi ruhában, szépeket és csúnyákat, akik már elfoglalták helyüket a jótékony célú bazár bódéiban meg pavilonjaiban, hogy megkezdjék az eladást a szegények javára. Egy hatalmas termetű, vállrzsás tiszte

- még gimnazista kislány korában ismerkedett meg vele a Sztaro-Kijevszkaja utcán, de vezetéknevére már nem emlékezett - hirtelen előtte termett, és felkérte keringőre. Anya elröppent ura mellől, és máris úgy érezte, mintha vitorlás hajón szállna erős forgószélben, ura pedig messze elmaradt mögötte a parton... Szenvedélyesen, önfeledten táncolt, keringőt, polkát, négyest, kézről kézre szállt, zenétől, lármától szédülten, keverte az orosz nyelvet a franciával, raccsolt, nevetett, férjéről, mindenről és mindenkiről megfeledkezve. Sikere volt a férfiaknál, ez természetes volt, másképp nem is történhetett; lihegett az izgalomtól, görcsösen szorongatta legyezőjét, és erősen megszomjazott. Édesapja, Pjotr Leontyics lépett oda hozzá, gyűrött frakkjából csak úgy áradt a benzinszag; kis tányérokán pirosas fagyaltot nyújtott eléje.

- Elragadó vagy ma este - mondotta, és gyönyörködve szemlélte lányát. - Soha még ennyire nem sajnáltam, hogy olyan korán mentél férjhez. Minek? Tudom, hogy értünk titted, de hát... - Reszkető kezével pénzcsumót húzott elő zsebéből, és így folytatta: - Ma kaptam egyik tanítványomtól; végre megadhatom az uradnak, amivel tartozom neki.

Anya édesapja kezébe nyomta a fagyaltostányért: valaki felkérte táncra, és máris tovasiklott; még látta, táncosa vállán keresztül, amint édesapja a síkos parketten

csúszkálva átfogott egy hölgyet, és nekiindult vele a teremnek.

„Milyen édes, amikor józan!” - gondolta magában Ánya.

A mazurkát az óriás termetű tiszttel táncolta: ez olyan nehézkesen, kimérten mozgott, mint egy medve egyenruhában, vállával, mellével vezetett, lábával alig-alig toppantott - látszott, hogy semmi kedve táncolni. Ánya körülötte lebegett, csábította őt szépségével, mezítelen nyakával, szeme kihívóan égett, mozdulatait a szenvedély hevítette; amaz meg egyre közönyösebben mozgott, és karját olyan leereszkedően nyújtotta hölgye felé, akár egy király.

- Bravó, bravó! - kiabálták a nézők.

Lassan-lassan azonban az óriási tisztet is magával ragadta a tánc heve; megélénkült, felhevült, megadta magát a szépség kísértésének, tűzbe jött és könnyedén, fiatalosan mozgott. Ánya meg csak vállát rezegtette, hamiskásan pillantott reá, mintha királynő lenne, s a férfi a rabszolgája; ekkor már úgy érezte, az egész terem őket nézi, ájuldozik és irigylő őket. Az óriási tiszt alig ért rá köszönetét rebegni, amikor a közönség hirtelen szétvált, a férfiak karjukat lógatva furcsán megmerevedtek... Mindez azért történt, mert Őfőméltósága jött Ánya felé, frakkban, két csillaggal. Igen, egyenesen feléje jött, tekintetét rászegezte, édeskésen mosolygott, és száját úgy mozgatta, mintha rázna - ahogyan szokása volt, ha csinos nőket látott.

- Nagyon örvendek, nagyon örvendek - kezdte. - Férje urát pedig haladéktalanul lecsukatom, amiért eddig elrejtette előlünk ezt a drága kincset. Feleségem küldött kegyedhez egy megbízással - folytatta, miközben kezét nyújtotta Ányának. - Segítségünkre kell lennie... I-igen... Díjat kell adni kegyednek a szépségéért... mint Amerikában... I-igen... az amerikaiak... Feleségem már türelmetlenül várja.

Az egyik bódéba vezette Ányát, idősebb hölgy felé, akinek alsó állkapcsa olyan aránytalanul nagynak tűnt fel, mintha valami nagy követ tartogatna szájában.

- Segítsen nekünk, kedvesem - mondotta Őfőméltósága hitvese éneklő orrhangon. - Valamennyi szép asszony velünk dolgozik a jótékony célú bazárban, csak magácska sétál dologtalanul. Miért nem akar nekünk segíteni?

Ezzel kiment, és Ánya elfoglalta helyét az ezüstszamovár meg a csészek mögött. Élénk forgalom indult meg a bódék körül. Egy csésze teáért Ánya nem fogadott el egy rubelnél kevesebbet, és az óriási tiszttel egymás után három csészével itatott meg. A dúsgazdag Artinov is odalépett, szemét kidüllesztette, és asztmásán lihegett. Most már nem azt a különös kosztümöt viselte, amelyben Ánya nyáron látta, hanem frakkot, mint a

többiek. Megivott egy pohár pezsgőt, és száz rubelt adott érte, miközben szemét le nem vette Anyáról; majd egy csésze teát kért, és azért is százassal fizetett - mindezt szóltanul, és asztmájával küszködve... Anya hívogatta a vevőket, és elszedte a pénzüket, s immár szíve mélyéig meg volt győződve róla, hogy mosolya, pillantásai ezeknek az embereknek csakis a legnagyobb gyönyörűséget okozhatják. Most végre megértette, hogy őt az Isten is erre a lármás, ragyogó, kacagó életre teremtette, zene, tánc és hódolók élvezetére; most már nevetségesnek találta régi félelmét a fenyegetően közeledő hatalmaktól, senkitől sem félt, és csupán azt sajnálta, hogy nincsen édesanyja, aki most vele együtt örvendezhetne sikerének.

Pjotr Leontyics is odalépett a bódéhoz; már sápadt volt, de szilárdan állt a lábán. Egy pohárka konyakot kért. Anya elpirult, mert attól félt, hogy valami oda nem illőt talál mondani (már azt is szégyellte, hogy ilyen szegényes, hétköznapi ember az édesapja); de Pjotr Leontyics megitta konyakját, kis bankjegyekötegeből kiválasztott egy tízest, és méltóságteljesen odébbállt, anélkül, hogy egyetlen szót is szólt volna. Nem sokkal később Anya látta, amint párban vonult a grand-rond[13]-ban, akkor már imbolygott, és valamit kiabált, partnernője nem kis zavarára. És Anya visszaemlékezett, hogy három évvel ezelőtt a bálon ugyanígy tántorgott és kiáltott; az est azzal végződött, hogy a rendőrkapitány vezette haza, és fektette ágyba, másnap pedig az igazgató megfenyegette, hogy kidobja állásából. Jaj be kellemetlen volt most erre gondolni!

Amikor a bódékban kialudtak a szamovárok, és a kimerült jótékony hölgyek átadták a bevételt Őfő- méltósága hitvesének, aki még mindig követ tartott a szájában, Artinov karonfogva vezette be Anyát a terembe, ahol vacsorát szervíroztak a jótékony célú bazár részvevőinek. Mindössze húszan ültek az asztalnál, nem többen, de nagy lármát csaptak. Őfőméltósága pohárköszöntőt mondott: „E fényűző asztal mellett időszerű, ha poharunkat az olcsó menzák felvirágoztatására ürítjük, amelyeknek megalapítása a mai bazár célkitűzése.” Az egyik tábornok azt ajánlotta, hogy ürítsék poharukat „arra a hatalomra, amellyel szemben még a tüzérség is tehetetlen” - és mindenki koccintott a hölgyekkel. Igen, valóban nagyszerűen mulattak!

Amikor Anyát hazakísérték, már világosodott, és a szakácsnők a piacra siettek. Boldogan, mámorosán, új benyomásokkal telve, holtfáradtan levetkőzött, ágyba feküdt, és abban a pillanatban már aludt is...

Délben két órakor azzal költötte fel a szobalány, hogy Artinov úr jött látogatóba. Gyorsan felöltözött és kiment a szalonba. Nem sokkal Artinov után Őfőméltósága

érkezett, hogy megköszönje Anyának részvételét a jótékony célú bazárban. Édeskészen mosolygott reá, és rágcsáló mozdulatokat végzett szájával, kezét csókolt, és engedélyt kért rá, hogy máskor is eljöhessen; ezzel eltávozott. Anya pedig ott állt szalonja közepén, ámuldozva, elragadtatva, féligmeddig még hitetlenkedve, hogy a változás életében, ez a csodálatos változás ilyen hamar bekövetkezett! És ekkor belépett férje, Mogyeszt Alek- szejics... Megállt előtte azzal a hízelkedő, édeskés, rabszolgaian alázatos és tiszteletteljes arckifejezéssel, amelyet Anya olyan gyakran megfigyelt rajta hatalmas és előkelő személyiségek jelenlétében; s Anya boldogan, türelmetlenül, megvetően és immár szilárdul meggyőződve, hogy ebből semmi baj nem lesz, minden szót tagolva, hangosan rákiáltott:

- Eridj innen, te mamlasz!

Ettől fogva Anyának nem volt egyetlen szabad napja sem; hol piknikeken, hol kiránduláson, hol műkedvelő előadáson kellett részt vennie. Mindennap hajnal felé tért haza, fáradtan nyúlt el a szalon padlóján, s utána mindenkinek elmesélte a megható történetet, hogy virágok alatt alszik. Sok pénzre volt szüksége, de már nem félt Mogyeszt Alekszejicstől, és úgy költekezett pénzből, mintha a sajátja volna; nem kért, nem követelt, egyszerűen elküldette neki a számlát vagy efféle kis cédulákat: „Kéretik e sorok átadójának kétszáz rubelt kifizetni” vagy „sürgősen száz rubelt kiadni”.

Húsvétkor Mogyeszt Alekszejics megkapta a Szent Anna-érdemrend második fokozatát. Amikor elment megköszönni, Őfőméltósága félretette az újságot, és hátradőlt karosszékében.

- Szóval most három Annája van - mondotta, miközben fehér kezét, rózsás körmeit vizsgálta. - Egy a gomblyukában, kettő a nyakán.

Mogyeszt Alekszejics két ujját ajkához szorította, óvatosságból, nehogy elnevesse magát.

- Most már csak a kis Vlagyimir születését várjuk - válaszolta. - Bátorkodom Főméltóságodat felkérni, vállalná el a keresztapai tisztséget.

A Vlagyimir-érdemrend negyedik fokozatára célzott ezzel, és már előre elképzelte, hogyan fogja mindenfelé elmesélni ezt a sikerült, merész és szellemes szójátékot. Szeretett volna még valami hasonlóan sikerült szellemességet hozzáfűzni, de Őfőméltósága ismét újságjába mélyedt, s csupán fejével biccentett búcsúzóul...

Ánya pedig továbbra is kocsizott, vadászni járt Artinovval, fellépett

egyfelvonásosokban, vacsorákra volt hivatalos, és egyre ritkábban látogatta meg családját. Szegények már mindig egyedül ebédeltek. Pjotr Leontyics többet ivott, mint valaha, pénze nem volt, a harmóniumot régen eladták adósság fejében. A fiúk már nem engedték egyedül az utcára, és mindenfelé követték, nehogy elessék; egyszer korzózás idején, amikor a Sztaro-Kijevszkaja utcán szembejött velük Ánya, pompás fogatban, a kocsis helyett Artinovval a bakon, Pjotr Leontyics levette cilinderét, és valamit oda akart kiáltani leányának. De Petya meg Andrjusa karon ragadták, és könyörögve kérlelték:

- Nem kell, papuska... Elég volt, papuska...

Szóllösy Klára fordítása